

Egyezség a nyomozásban

FANTOLY Zsanett¹

A tanulmány a 2017. évi CX. büntetőeljárás törvény új jogintézményét, a nyomozási egyezséget vizsgálja. A szabályozást megalapozó elméleti problémák felvázolása után a hatályos törvényszöveg értelmezésével foglalkozik. Ezt követi a joggyakorlatban eddig felmerült alkalmazási kérdések vizsgálata, és a joggyakorlat által életre hívott alkalmazási nehézségek feltárása. A tudományos munka utal a jogintézményt érintő törvényjavaslat módosítási törekvéseire is. A tanulmány de lege ferenda ajánlást fogalmaz meg annak érdekében, hogy a nyomozási egyezség a gyakorlatban sűrűbben alkalmazott jogintézménnyé váljon, megkönnyítve ezáltal a nyomozó hatóságokra háruló ügyszerterhet.

Kulcsszavak: büntető eljárásjog, nyomozás, eljárás egyezség esetén, nyomozás egyszerűsítése és gyorsítása

Bevezetés

A 2018. július 1. napjától hatályos büntetőeljárás törvény (2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról [Be.]) külön eljárási formában (Be. LXV. Fejezet) szabályozza az „Eljárás egyezség esetén” elnevezésű jogintézményt. Bár alapvetően a kontinentális jogrendszeren alapuló magyar büntetőeljárás hagyományaitól idegen az angolszász vádalkujellegű jogintézmények elismerése és meghonosítása, az új büntetőeljárás törvényünkben a terhelti együttműködés és ebből adódóan a konszenzuális elemek előtérbe helyezése, azok fokozása figyelhető meg. Ennek oka többretegű: mivel a tisztességes eljárás követelményein alapuló konszenzuális eljárás az állam oldalán idő- és költségmegtakarítást, a terhelt oldalán enyhébb szankcionálást (a Btk. 83. §-a enyhítő rendelkezéseinek alkalmazási lehetőségét), a sértett oldalán biztos jóvátételt, míg a társadalom szempontjából azt eredményezi, hogy az elkövetőt biztosan felelősségre vonják.² Soós László szerint az egyezség a terhelt és az állami büntetőigény érvényesítője között kötött sajátos kompromisszum, egyfajta konszenzus, amelyben mindkét fél lényeges jogokról mond le, természetesen mindkét fél más indokok alapján.³

¹ Prof. dr. FANTOLY Zsanett, tanszékvezető egyetemi tanár, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Büntető-eljárásjogi Tanszék.

Prof. Dr. Zsanett FANTOLY, CSc/PhD University Professor at the Faculty of Law Enforcement of University of Public Service,

<https://orcid.org/0000-0003-1016-0377>, fantoly.zsanett@uni-nke.hu

² Lásd: a Be. 407. §-hoz fűzött részletes indokolást.

³ Soós László: Eljárás egyezség esetén. In: Belegi József (szerk.): *Büntetőeljárás jog I-II. Kommentár a gyakorlat számára – Harmadik kiadás.* Budapest, HVG-ORAC, 2018. 1502–1512. 1502–1503.

Korábbi büntetőeljárás törvényünkben (1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról [régi Be.]) a tárgyalásról lemondás elnevezésű külön eljárás alkalmazása esetén lehetőség nyílt arra, hogy a terhelt beismerje a bűncselekmény elkövetését, elismerje a bűnösségét, valamint lemondjon a tárgyalás tartásáról. Ekkor a bíróság bizonyítási eljárás nélkül hozhatott ügydöntő határozatot, elkerülve ezáltal a részletes bizonyítási eljárás lefolytatását. Az ügyész felelőssége – hasonlóan az egyezsége alapuló eljárás-hoz – ezen eljárási formánál is kiemelkedő volt, hiszen az állam büntetőjogi igényének érvényesítőjeként, a büntetési célok szem előtt tartásával kellett mérlegelnie azt, hogy a beismerő vallomásnak, a terhelt személyének, és a bűncselekmény tárgyi súlyának figyelembevételével elfogadhatja-e a tárgyaláson folytatandó bizonyítási eljárás mellőzését, és elegendőnek tartja-e az enyhítő szakasz figyelembevételével kiszabható büntetést.⁴ A tárgyalásról lemondás azonban csak az ügyek 0,3–0,5%-ában nyert alkalmazást, nem hozta meg a kívánt áttörést a büntető igazságszolgáltatás egyszerűsítése tárgyában.⁵

Az új Be. a terhelti együttműködésre alapozott egyezségi eljárás komplett rendszerét teremtette meg, amelyben a garanciák feltétlen érvényesülése mentén a tisztességes eljárás biztosítva van, és egyben lehetőség nyílik az eljárás gyorsítására, egyszerűsítésére, időszerű befejezésére is. Az időszerűség és a pergazdaságosság szempontjainak előtérbe helyezése az igazságszolgáltatás hatékony működése iránti társadalmi igényt elégíti ki, amelyet megfelelően szolgál az eljárásban részt vevők együttműködésre ösztönzése.

A terhelti együttműködés rendszere az új büntetőeljárás törvényben

A törvény az egyezség két formáját különíti el azzal, hogy egyezségnek bármely ügyben, bármely bűncselekmény esetén helye lehet, kivéve, ha feltehetően kényszergyógykezelés elrendelésével zárul majd az eljárás [Be. 411. § (6) bek.]. A terhelti együttműködés első típusa (*I. típusú terhelti együttműködés*) a nyomozás szakaszában történik: ilyenkor az ügyészség, a terhelt és a védő formális, írásbeli megállapodást köt a bűnösség beismeréséről. Az egyezség a terhelt által elkövetett bűncselekmény vonatkozásában a bűnösség beismeréséről és ennek következményeiről szól, bármely ügyben és bármely bűncselekmény esetére vonatkoztatva. A nyomozás során az egyezség megkötését Gácsi Anett egy háromlépcsős folyamatként jellemzi: *1. az egyezség kezdeményezése, 2. az egyeztetések lefolytatása, 3. az egyezség megkötése.*⁶

⁴ Fantoly Zsanett: *A büntető tárgyalási rendszerek sajátosságai és a büntetőeljárás hatékonysága*. Budapest, HVG-ORAC, 2012. 275.

⁵ Fantoly Zsanett – Budaházi Árpád: *Büntető eljárásjog II. Dinamikus rész*. Budapest, Dialóg Campus, 2015. 195.

⁶ Gácsi Anett: Megjegyzések az új büntetőeljárás törvényben megjelenő terhelti együttműködés szabályaihoz. In Menyhárd Attila – Varga István (szerk.): *350 éves az Eötvös Lóránt Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara. A jubileumi év konferenciasorozatának tanulmányai. I. kötet*. Budapest, ELTE, 2018a. 531–543. 534.

Az *egyezség kezdeményezésére* a terhelt és védője mellett az ügyész is jogosult. A kezdeményezésre már az első gyanúsított kihallgatás alkalmával sor kerülhet, annak végső időpontja a vizsgálati szakaszt lezáró vádemelés. Ha az ügyész nem ért egyet a terhelt vagy a védő kezdeményezésével, erről őket tájékoztatja. Ha azonban az ügyész a terhelt, illetve a védő kezdeményezése alapján az egyezség lehetőségét nem zárja ki, az egyezség megkötésére irányuló eljárásban a védő részvétele kötelező lesz. Ha a terheltnek nincs meghatalmazott védője, a törvény kötelező rendelkezése alapján az ügyész rendel ki számára [Be. 407. § (3)–(4) bek.]. Az *egyeztetések lefolytatása* során az egyezség tartalmi kereteit tisztázzák a felek. A törvény azt is megengedi, hogy a terhelt hozzájárulásával a védő külön is egyeztessen az ügyésszel. Fontos kritérium, hogy a történeti tényállás és annak jogi minősítése nem képezheti a megállapodás tárgyát, azokat minden esetben az ügyész határozza meg. A terhelt széles körű rendelkezési jogát bizonyítja az is, hogy az egyezségben valamennyi vagy csak egyes bűncselekmények tekintetében is élhet a beismerés jogával, azonban a beismerésnek ténybelinek és a bűnösség elismerésére kiterjedő jellegűnek kell lennie.⁷ Az egyezkedés lényegében a jogkövetkezményekről és egyéb járulékos kérdésekről (például bűnügyi költség viselése; az eljárás mellőzése kisebb tárgyi súlyú bűncselekmény miatt) folyhat. Az egyezkedések megkezdésekor az ügyésznek kötelessége tájékoztatni a terheltet, illetve a védőt arról, hogy az egyezséget milyen tartalommal látja reálisnak, továbbá arról is, hogy az egyezség megkötésének milyen következményei vannak. Az ügyész az egyeztetés eredményeként *létrejött egyezséget* a gyanúsított kihallgatás jegyzőkönyvébe foglalja, majd azt az ügyész, a terhelt és a védő aláírja. A favor defensionis (vagyis a védelem számára kedvező – általában bizonyítási – szabályok) elvét tükrözi az a törvényi rendelkezés, hogy ha az egyezségkötés bármely okból elmarad, a kezdeményezést, illetve az ezzel összefüggésben keletkezett bizonyítási eszközök felhasználását a Be. kizárja [Be. 409. § (4) bek. 1. mondat]. Az ügyész nem tájékoztathatja a későbbiek során sem a bíróságot az egyezségről irányuló kezdeményezésről, illetve az egyezkedéssel összefüggésben keletkezett ügyiratokról [Be. 409. § (4) bek. 2. mondat].

Az egyezség kötelező tartalmi kelléke a bűncselekmény vagy bűncselekmények tényállása és annak jogi minősítése, az ügyész által meghatározottan történik. Az egyezségnek tartalmaznia kell továbbá a terhelt bűnösségének elismerését és a terhelt kötelezettségvállalást arra nézve, hogy erről vallomást tesz. Kötelező még rendelkezni az egyezségben a büntetésről vagy az önállóan alkalmazandó intézkedésről, azok neme, mértéke és tartama meghatározásával [Be. 410. § (2) bek.] azzal, hogy ha a büntető törvénykönyv [2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (Btk.)] lehetővé teszi, az egyezségben a büntetés enyhítésére vagy a végrehajtás felfüggesztésére vonatkozó rendelkezések is tehetők.⁸ További fakultatív tartalmi elemként az egyezség rendelkezhet például a mellékbüntetéséről; a bűnügyi költség viseléséről; vagy

⁷ Belovics Ervin: Egyezség a bűnösség beismeréséről. In Belovics Ervin – Tóth Mihály: *Büntető eljárásjog*. Budapest, HVG-ORAC, 2017. 274–277. 277.

⁸ Soós i. m. (3. lj.) 815.

az eljárás megszüntetéséről / a feljelentés elutasításáról egyes bűncselekmények vonatkozásában; illetve egyéb, a terhelt által vállalt kötelezettségekről is [Be. 411. § (1) bek.]. Így a terhelt vállalhatja például, hogy az ügy vagy más büntetőügy bizonyításához hozzájárulva az ügyészséggel, illetve a nyomozó hatósággal jelentős mértékben együttműködik, a magánfél polgári jogi igényét rövid határidőn belül kielégíti, közvetítői eljárásban vesz részt, illetve egyéb olyan kötelezettségvállalást teljesít, amely feltételes ügyészi felfüggesztés esetében előírható. Nem képezheti azonban az egyezség tárgyát kényszergyógykezelés, elkobzás, vagyoneklobzás, továbbá elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tétele, ezen intézkedések tekintetében kizárt az egyezség.

A nyomozásban létrejött írásbeli egyezség alapján speciálisan történik a vádemelés is [Be. 424. §]. Ilyenkor a vádirat mellékleteként csatolja az ügyészség a nyomozásban keletkezett egyezséget tartalmazó jegyzőkönyvet, és azt kéri a bíróságtól, hogy az egyezséget hagyja jóvá, továbbá az egyezség tartalmával egyező büntetést szabjon ki, illetve intézkedést alkalmazzon. Az ügyészség javaslatot tehet továbbá a bíróságnak egyéb, az egyezség tartalmával egyező rendelkezés meghozatalára is.⁹ A bíróság az előkészítő ülésen fog dönteni az egyezség törvényessége vonatkozásában, de az egyezség tartalmát nem változtathatja meg. A terhelt és az ügyészség között létrejött egyezség bírói jóváhagyására irányuló egyezségi eljárás a büntetőeljárás egyszerűsítését és gyorsítását azáltal biztosítja, hogy lehetőséget teremt a terhelt rendelkezési jogának érvényesülésére a bírósági eljárás formájának megválasztása által. Ennek elvi alapját a terhelt tárgyaláshoz és a tárgyalásról történő lemondáshoz való joga testesíti meg.¹⁰ Ha a bíróság úgy ítéli meg, hogy az egyezség megfelel a jogintézményt szabályozó törvényi rendelkezéseknek és a terhelt megértette az egyezség következményeit, illetve a tárgyalásról való lemondás joghatásait; továbbá a vádlott beszámítási képessége, illetve a vallomás önkéntessége és hitelt érdemlősége vonatkozásában nem áll fenn reális kétely, a bíróság az egyezséget jóváhagyja. Erről végzésben rendelkezik. A bíróság által jóváhagyott egyezség alapján pedig akár már az előkészítő ülésen is jogerős bírói ítélet születhet a terhelt büntetőjogi felelősségéről. Szintén végzéssel rendelheti el a bíróság az egyezség elutasítását, amennyiben úgy ítéli meg, hogy a jóváhagyás törvényi feltételei hiányoznak, például észszerű kétely merült fel a vádlott beszámítási képessége vagy vallomása önkéntessége tekintetében. Az is előfordulhat, hogy a terhelt visszavonja a nyomozás során tett beismerő vallomását vagy az előkészítő ülésen nem mond le a tárgyaláshoz való jogáról. Ilyenkor a bíróság tárgyalásra utalja az ügyet, ahol a bizonyítási eljárás lefolytatását követően fog dönteni a vádlott büntetőjogi felelősségéről.

A terhelti beismerés és együttműködés nem csupán a nyomozásban, hanem egy későbbi eljárási szakaszban, a bírósági eljárásban is megtörténhet (*II. típusú terhelti együttműködés*). Ilyen esetben a nyomozás és a vádemelés az általános eljárási szabályok szerint történik, az egyezkedési folyamat a vádemelést követően, a bírósági tárgyalást megelőző úgynevezett előkészítő-ülésen kezdődik meg. (Ézért van az, hogy egyes

⁹ Fantoly–Budaházi i. m. (5. lj.) 74–76.

¹⁰ Be. 730. §-hoz fűzött részletes indokolás.

szerzők a terhelti együttműködés e formáját „az előkészítő üléshez kapcsolódó terhelti együttműködési forma”-ként nevesítik.)¹¹ Írásbeli, formális megállapodás itt nem születik, ez a fajta együttműködési forma a terhelt részéről inkább csupán belenyugvást jelent az ügyészi vádba, annak jóváhagyását jelenti. Az ügyész ugyanis a vádiratban a terhelt esetleges beismerése esetére megfogalmaz egy büntetéskiszabási indítványt a bíróság irányába. Amennyiben ezen úgynevezett „mértékes/feltételes ügyészi indítvány” a vádlott számára kedvező, beismeréssel élhet és lemondhat a tárgyaláshoz való jogáról. Ha a vádban foglalt bűncselekményt a vádlott beismeri és egyben lemond a tárgyaláshoz való jogáról, ezzel lehetőséget teremt arra, hogy a beismerését elfogadó bíróság már az előkészítő ülésen ügyszertő határozatot, ítéletet hozzon. Az egyezség alapján folytatott bírósági eljárás kompromisszum az ügy terheltje és a vádhatóság között, amelyben nemcsak a terhelt mond le gyakorlatilag az érdemi védekezésről és a bűnösség, valamint a minősítés tekintetében a fellebbezési jogáról, de az állami büntetőigény érvényesítője is lemond arról, hogy a bűncselekményre az egyébként kiszabható büntetési tételkeretek között szabja ki a bíróság a büntetést.¹² Láthatóan itt a terhelt rendelkezési joga bővül, amely az eljárás időszerűségét is kedvező irányba mozdítja, mindezt a tisztességes eljárás követelményének szem előtt tartásával. A terhelt szempontjából lényeges mérlegelési érv, hogy a Btk. enyhítő szakaszának alkalmazásával [Btk. 83. §] ebben az eljárási formában biztosan enyhébb büntetést kap. A tárgyalásról való lemondással a vádlott beleegyezik abba, hogy a bíróság bizonyítási eljárás lefolytatása nélkül, az ő beismerő vallomására alapozva az ügyészi váddal egyezően állapítsa meg a bűnösségét a vád tárgyát képező cselekményben és szabja ki az ügyészi mértékes indítványban meghatározott büntetést. A beismerő vallomás elfogadása esetén a bíróság a vádirati tényállás megalapozottságát és a bűnösség kérdését nem vizsgálja, így már az előkészítő-ülésen ítéletet hozhat az ügy iratai és a vádlott vallomása alapján.¹³ Az ilyen módon létrejött ítélet ellen nem gyakorolható a fellebbezés joga, ha az ítéleti rendelkezések a bűnösség elismerésére irányuló megállapodásban rögzített feltételeknek megfelelnek.

A nyomozási egyezség dogmatikai alapjai és joggyakorlata

A Nyer.¹⁴ 156. §-a alapján, ha a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy, illetve védője a gyanúsított kihallgatását megelőzően olyan nyilatkozatot tesz, amelyben ügyészszégi határozat vagy intézkedés kilátásba helyezésére, egyezség megkötésére irányuló kezdeményezés előterjesztésének szándékára utal, a nyomozó hatóság röviden felvilágosítást nyújthat a nyilatkozat szerinti jogintézmény

¹¹ Gácsi (2018a) i. m. (6. lj.) 537.

¹² Soós i. m. (3. lj.) 1507.

¹³ Mészár Róza: Előkészítő ülés. In Dr. Belegi József (szerk.): *Büntetőeljárás jog I–II. Kommentár a gyakorlat számára – Harmadik kiadás*. Budapest, HVG ORAC, 2018. 1007–1018. 1014–1015.

¹⁴ 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet a nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól.

alkalmazásának törvényi feltételeiről. A hatóság továbbá tájékoztatja a nyilatkozattevőt, hogy kezdeményezését a gyanúsítás közlését követően, célszerűen a gyanúsított kihallgatást követően terjesztheti elő. Ha az eljárás adatai alapján a nyomozó hatóság ügyészégi intézkedés vagy határozat kilátásba helyezését vagy egyezés megkötését tartja indokoltnak vagy célszerűnek, erről az ügyészséget – késedelmet nem tűrő esetben rövid úton – tájékoztatja. A tájékoztatás tartalmazza a gyanúsított kihallgatás tervezett időpontját, az indokolt vagy célszerűnek tartott intézkedést, valamint annak indokait is, azonban erről a tájékoztatásról a gyanúsított és a védő nem tájékoztatható. Abban az esetben, amennyiben a gyanúsított kihallgatása során történik a kezdeményezés, a nyomozó hatóság tájékoztatja az ügyészséget. Fontos garanciális követelmény, hogy a kezdeményezés a kihallgatási jegyzőkönyvbe nem foglalható, arról külön jegyzőkönyvet vagy feljegyzést kell készíteni.¹⁵

A jogalkotó az egyezséget általános eljárási formává kívánja előléptetni, amelyet az is bizonyít, hogy az ügyészség a gyanúsított kihallgatását követően a nyomozás iratai alapján – az ügyészégi határozat vagy intézkedés kilátásba helyezése után – rögtön megvizsgálja, hogy helye lehet-e a konkrét ügyben az egyezés kezdeményezésének [Be. 391. § (1) bek. b) pontja]. A terhelti együttműködés 1. típusa alapján tehát az ügyészség és a terhelt, illetve a védő már a vádemelést megelőzően egyezséget köthet a terhelt által elkövetett bűncselekmény vonatkozásában a bűnösség beismeréséről és ennek következményeiről [Be. 407. § (1) bek.]. Az egyezés megkötését az ügyészség, a terhelt és a védő egyaránt kezdeményezheti; amennyiben az ügyészség részéről érkezik a kezdeményezés, ezt már a gyanúsított kihallgatása során közölheti a terhelttel [Be. 407. § (2) bek.].

A gyanúsított kihallgatásának menete, illetve annak tartalmi eredménye kétirányú lehet. Egyrésztől, ha a gyanúsított nem tesz beismerő vallomást, az egyezés ilyenkor is kilátásba helyezhető számára, éppen a beismerésért cserébe (1). Másrésztől, ha a gyanúsított beismeri a bűnösségét a gyanúsítás tárgyát képező bűncselekmény elkövetésében, fokozottan felmerül a terhelti együttműködés első formájának alkalmazási lehetősége (2). A Be. alapján azonban a beismerés és az arra alapított egyezés esetén is be kell szerezni az egyéb bizonyítékokat [Be. 183. § (4) bek.]. Ezek a bizonyítékok pedig a gyakorlatban általában akkor is elégségesek a későbbi eredményes vádemeléshez és vádképviselőhöz, ha a gyanúsított beismerő vallomása nem szerepel a bizonyítási eszközök között. Ezért az a joggyakorlat tűnik általánosnak, hogy az ügyészség – a korábbi eljárási törvényeinknek megfelelő gyakorlatot követve – teljeskörűen lenyomoztatja az ügyeket a nyomozó hatósággal, és a bizonyítékok teljességének birtokában majd csak az előkészítő ülésen tesz ügyészégi ajánlatot a büntetés kiszabását érintő úgynevezett „mértékes indítvány”-ban. A mértékes vagy feltételes indítvány általában azonban már sokkal kedvezőbb szankciót helyez kilátásba, mint az esetleges nyomozási egyezés során az ügyészség részéről érkezett indítvány. Ezáltal a vádlott ténylegesen érdekelt lesz a 2. típusú terhelti együttműködés jogintézményében.

¹⁵ Nyer. 156. § (1)–(3) bek.

Ha a gyanúsított kezdeményezi a beismerő vallomás megtételét követően az egyezés megkötését, a nyomozó hatóság erről haladéktalanul beszámol az ügyészségnek [Be. 390. § (2) bek.]. A „haladéktalanság” tekintetében a kihallgatást követő első néhány óra bír fokozott jelentőséggel, amikor valóban lényeges, hogy mielőbb találkozhasson a terhelt az ügyésszel, és megkezdhessék az egyezés tartalmi kellékeinek tárgyalását. Az ügyeletes ügyésznek ideális helyzetben mindenkor készen kell állnia arra, hogy a nyomozó hatóság beszámolóját kézhez kapva rögtön megkezdhesse a tárgyalást a terhelttel és a védővel.

Ha az ügyészség és a terhelt az egyezés tartalmában megegyezett, az ügyészség azt a gyanúsított kihallgatás során létrejött jegyzőkönyvbe foglalja. Ha azonban az egyezés – bármely okból – mégsem jön létre, a jegyzőkönyvbe foglalt információk, illetve a kezdeményezés, továbbá az ezzel összefüggésben keletkezett ügyiratok bizonyítékként nem használhatóak fel (Be. 409. §). A nyomozó hatóságnak és az ügyészségnek tehát figyelemmel kell lennie arra, hogy mit és milyen eljárási cselekményről készült jegyzőkönyvben rögzít bizonyítékként, hiszen ha esetleg az egyezés mégsem jön létre, az érintett bizonyíték elveszik.

Herke Csongor 2008-as monográfiájában már szemléletesen bemutatta az amerikai büntetőeljárás gyorsaságát és ebből fakadó hatékonyságát, illetve eredményességét egy fiktív jogeseten keresztül.¹⁶ Jelen tanulmány fiktív jogesetében az Amerikai Egyesült Államokban az elkövető kirabol egy dohányboltot, majd a nyomozás szakaszában foganatosított sikeres adatgyűjtés eredményeként néhány órán belül elfogásra kerül. A gyanúsított kihallgatás során beismerő vallomást tesz, beismerését alátámasztják az ügyben lefolytatott egyéb eljárási cselekmények eredményei is: a helyszíni szemle eredménye, a kamerafelvétel, illetve a rendőri jelentés tartalma. Az USA-ban lehetőség van a beismerésre alapozva akár az elkövetés másnapján a terhelt bíróság elé állítására, és ez a kisebb tárgyi súlyú, beismerésre alapozott büntetőeljárásokban nem is megritkaságszámba. Ott ugyanis a nyomozó hatóság és az ügyészség együtt foganatosítja a kezdetektől a nyomozást, az ügyész percre pontos információkkal rendelkezik a nyomozó hatóság által elvégzett nyomozási cselekményekről.

A jogesetet hazai viszonyok közé helyezve: természetesen hazánkban is egyszerűsíti az eljáró hatóságok munkáját a terhelt beismerése. A nyomozó hatóság – az ügyész indítványára – először egyeztetést folytat az elkövetővel az esetleges beismerésről, illetve annak következményeiről, az eljárás ezen kezdeti szakaszában azonban az ügyészség – a korábbiakban kifejtettek okán – nincs igazán érdekelve az egyezés megkötésében. Amennyiben ugyanis az egyeztetési folyamat eredménytelen vagy a terhelt később visszavonja a megtett beismerését, a vád bizonyításának terhe csak még nagyobb súllyal nehezedik az ügyészség vállára. A vádemelés eredménytelensége pedig köztudottan minden ügyész számára nem kívánatos helyzetet eredményez.

A gyanúsított beismerő vallomásától a kezdeti nyomozási nehézségek megoldását várjuk: ideális esetben további bizonyítási eszközöket nyer a nyomozó hatóság a terhelt

¹⁶ Herke Csongor: *Megállapodások a büntetőperben*. Monográfia. Pécs, 2008. 3.

által elmondottakból. Ha azonban egyébként is fel kell deríteni és össze kell gyűjteni a további bizonyítási eszközöket a valósághú tényállás megállapítása érdekében, valószínűleg nem lesz érdekelt az ügyészség az egyezés felajánlásában. A jól felkészült védő pedig taktikusan kezelheti a védenca beismerésére alapozott egyezséget: azzal, hogy ráveszi védencét a vallomás visszavonására, nehéz helyzetbe hozhatja a bizonyítási kötelezettséggel terhelt ügyészséget.

Így valójában a nyomozás szakaszában egyezés megkötésében akkor érdekelt az ügyészség, ha az ügyben keletkezett komoly bizonyítási nehézségek az eljárás sikerét veszélyeztetik. Általában azonban ha ilyen stádiumba kerül az ügy, azt a védő is érzékeli és az eljárás megszüntetése vagy a későbbi felmentő ítélet reményében ő sem érdekelt az egyezés megkötésében. Itt utalunk Kertész József véleményére, akinek álláspontja szerint az új büntetőeljárás törvény egy teljesen új védői szerepfelfogást vár el az ügyvédi tevékenység gyakorlójától, hiszen a megindult büntetőeljárások egyezségkötés útján történő rendezése, és az arról való ügyféli felvilágosítás, esetleg átruházott döntés évekre határozhatja meg a terhelt életét egy mindenki számára elfogadható egyezséggel. Ebben az eljárásrendben is évtizedes beidegződéseket kell lebontani, de nem csupán az ügyvédi karnak, hanem más hivatásrendek képviselőinek is.¹⁷ A gondolatmenetet folytatva Újvári Zsolt szerint a védő az a személy, aki megalapozottan tud dönteni arról, hogy egyáltalán szükségesnek mutatkozik-e az egyezségkötés kezdeményezése. Az ügyvédeknek tehát az a feladatuk, hogy ügyfelüket lelkiismeretesen tájékoztassák erről a védekezési lehetőségről, és mérlegeljék, hogy érdemes-e az adott ügyben ezt kezdeményezni, valamint, hogy az egyezségkötés során is a gyanúsított számára legelőnyösebb eredményt harcolják ki.¹⁸ Gácsi Anett szerint azonban a védő szemszögéből az együttműködésnek komoly akadályát jelentheti a nemzetközi szakirodalomban sokat hangoztatott „*point of no return*” veszélye, azaz az, hogyha a terhelt túl korán tesz az eljárás folyamán beismerő vallomást, az csorbítja a védekezési taktikát, valamint ezzel arányosan csökken a felmentő ítélet meghozatalának lehetősége.¹⁹ Ha azonban a gyanúsítottnak is érdeke, hogy minél előbb ítélet szülessen az ügyében, az egyezés megkötése létrejöhét. (Például hónapok óta Magyarországon letartóztatásban lévő külföldi terhelt esetén, akinek az ügyében további eljárási cselekményeket kellene elvégeztetni büntetőjogi jogsegély keretében; vagy folytatólagosan elkövetett cselekvések esetén, ha csupán egyes rész-cselekmények bizonyítására van reális esélye a nyomozó hatóságnak.)

Megoldásként olyan *de lege ferenda* javaslattal lehet élni, hogy a nyomozó hatóság előtt beismerő vallomást tett terhelt rögtön az ügyész elé kerülne, aki védőt biztosít

¹⁷ Kertész József: A Szegedi Ügyvédi Kamara Elnöki és Elnökségi Beszámolója a Kamara 2019. évi munkájáról. Kézirat.

¹⁸ Újvári Zsolt: Vádalku Magyarországon – egyezés a bűnösség beismeréséről. Elérhető: <https://drujvary.hu/vadalku-magyarorszagonegyezseg-bunosseg-beismereserol/> (A letöltés dátuma: 2020. 03. 28.)

¹⁹ Hans Dahs: Absprachen im Strafprozess – Chancen und Risiken. *Neue Zeitschrift für Strafrecht*, (1988), 4. 153–159. 156. Idézi: Herke i. m. (16. l.); Gácsi Anett: A terhelti együttműködés rendszere az új büntetőeljárás törvényben. *Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica*, 81. (2018b), 273–286. Elérhető: http://acta.bibl.u-szeged.hu/53977/1/juridpol_081_273-286.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 03. 28.)

tana a gyanúsított részére, és akinek jelenlétében a gyanúsított megismételhetné vallomását, amelyet immár kép- és hangfelvevővel is rögzítene a hatóság. A garanciális elemekkel körbástyázott vallomás alapján az ügyész haladéktalanul – nevezetesen 1-2 órán belül – feljegyzéssel bíróság elé állíthatná a gyanúsítottat. Ez esetben azonban a beismerő vallomás visszavonásának már nem lehetne helye. Az időszerűség és az eljárás gyorsítása ellen hat ugyanis az a jelenlegi törvényi szabály, hogy a nyomozásban született egyezséget követően is megkövetelt az összes bizonyítási eszköz beszerzése, azaz a teljes körű nyomozás lefolytatása. Ez a túlbizonyító szabály kétségtelen az anyagi igazság megismerésének irányába mutat, ám kiüresíti és a gyakorlatban értelmetlenné teszi a felek számára a jelenlegi nyomozási egyezségekre vonatkozó szabályok alkalmazását. Ebben a rendszerben ugyanis az ügyészség elsősorban a valóságghú tényállás megállapítása iránt motivált és csak másodlagosan a nyomozó hatóság, illetve saját munkaterhének csökkentésében. A vádemelés eredményességi mutatója kétség kívül veszélyeztetett, ha nem teljeskörűen lenyomozott ügyet visz vádra az ügyészség, csupán egy olyan beismerő vallomásra alapozott a vád, amely később visszavonható. Képzelnék azonban el korábbi fiktív történeti tényállásunkat úgy, hogy az elkövetőt a bolti lopáson tetten érik. A cselekményt a terhelt beismeri, az áruház kamerafelvétele szintén rögzítette az elkövetést. A tanúként kihallgatott biztonsági őr vallomása alátámasztja és megerősíti a terhelt beismerését és szavahihetőségét, valamint a beismerő vallomás hitelt érdemlőségét. A jelenlegi törvényi rendelkezések alapján az egyszerű megítélésű és könnyen bizonyítható bolti lopás nyomozása, majd – az ideális esetben azt követő – bíróság elé állítás napokat, heteket kíván meg. Ha a garanciális elemekkel körbástyázott, de később nem visszavonható beismerő vallomás alapján haladéktalanul helye lehetne az egyezség megkötésének és az egyezség alapján a vádemelésnek, az bizonyára az eljárás tényleges gyorsítását segítené elő. A terhelti együttműködés e formája, kétségkívül megköveteli a kihallgatás során az eljárási garanciák általános megerősítését azzal, hogy védő részvétele kötelező, és a kihallgatásról kép- és hangfelvétel készül. Jelentős elmozdulás lenne az Amerikai Egyesült Államokban folytatott gyakorlat irányába, ahol azonban nem igazán hangsúlyos a tényleges, objektív igazság megállapításának igénye. A büntetőeljárársban elsődlegesen a formális, eljárási igazságra történő törekvés felvállalása ezzel a megoldással még mindig nem jelentené azt, hogy lemondunk az anyagi igazság megállapításának igényéről. Hiszen a tényállás és a jogi minősítés továbbra sem képeznék az egyezkedés tárgyát, csupán a bizonyítási szabályok könnyítése történik azáltal, hogy – az eljárási garanciákkal felvértezett rögzített – beismerő vallomást súlyponti szerepkörbe utaljuk az egyszerű megítélést igénylő, könnyen bizonyítható tényállások esetében.

Összefoglalás

A Be. elsődleges irányelvei között szerepel a gyorsaság, hatékonyság, egyszerűség,²⁰ a törvény preambuluma pedig az észszerű határidőn belüli elbírálás követelményét fogalmazza meg. A büntetőeljárás teljes idejét alapvetően befolyásolja a nyomozás hossza és minősége, illetve a nyomozó hatóság és az ügyészség kapcsolata.²¹ Ismeretes tény az is, hogy a kiszabott szankciónak annál nagyobb a visszatartó ereje – mind a speciális, mind a generálprevenció szempontjából – minél korábban kerül sor annak megállapítására.²² Jelen tanulmány ezért azt vizsgálta, hogy az új büntetőeljárás törvény egyik sarkalatos újítása, a nyomozási egyezség mennyiben váltja be a hozzá fűzött jogalkotói reményeket, azaz az eljárások időszerű befejezésének igénye valóban teljesül-e, s ha igen, milyen áron.

Megállapítható, hogy a nyomozási egyezség ritkán kerül a gyakorlatban napirendre, mivel egyik eljárási szereplő sem igazán érdekelt annak alkalmazásában. A jelenlegi törvényi szabályozás rendszere inkább az előkészítő ülésen honorálja a terhelti együttműködést mindkét fél számára megfelelő szinten, így a felek inkább teljes körű nyomozás lefolytatására törekednek, és legfeljebb a fellebbviteli eljárásokat mellőzik egy – az előkészítő ülésen létrejött – terhelti hozzájárulás alkalmával.

A büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról szóló törvényjavaslat érinti a nyomozási egyezségeken alapuló eljárás szabályait is. Az egyik módosítás annak egyértelmű törvényi rögzítése, hogy az egyezség fakultatív elemeit rugalmasan kell alkalmazni, azaz a Btk. alapján a büntetés kiszabása során meghozható valamennyi rendelkezésről lehet egyezséget kötni, amelyet maga a Be. nem zár ki. A másik lényeges módosítás annak a lehetőségnek a törvényi megteremtése, hogy az egyezségbe foglalt magatartási szabályok teljesítése érdekében – különösen jelentősebb összegű jóvátétel vagy időben elhúzódó magatartási szabály esetén – az eljárást az ügyészség felfüggesztheti.²³

Ezek a módosítási javaslatok kétségtől a jogintézmény sűrűbb gyakorlati alkalmazásának elősegítését célozzák, ám – álláspontunk szerint – még mindig nem tükröznek olyan szemléletváltást, amely érdekeltté teszi a jogalkalmazó szerveket a nyomozási egyezség rendszeres alkalmazásában.

²⁰ Tóth Mihály: A magyar büntetőeljárás történeti vázlata. In Belovics Ervin – Tóth Mihály: *Büntető eljárásjog*. Budapest, HVG-ORAC, 2019. 34–46. 44.

²¹ Czédli Gergő: A bírósági eljárást gyorsító és fékező rendelkezések az új büntetőeljárás törvényben. *Büntetőjogi Szemle*, (2019), 1. 15–34. Czédli idézi 1932-ből Mendelényi Lászlót, aki szerint „a rendőri hatóságok [...] túlbuzgóságukban a nyomozást valami öncélú intézménynak tekintik, és nyomoznak, nyomoznak és nyomoznak”. Mendelényi László: A büntetőeljárás gyorsításának módjairól. *Jogtudományi Közlöny*, 67. (1932), 47. 268–270. 268.

²² Belovics i. m. (7. lj.) 561., 577.

²³ T/1998-as törvényjavaslat a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Belovics Ervin: Egyezség a bűnösség beismeréséről. In Belovics Ervin – Tóth Mihály: *Büntető eljárásjog*. Budapest, HVG-ORAC, 2017. 274–277.
- Czedli Gergő: A bírósági eljárást gyorsító és fékező rendelkezések az új büntetőeljárás törvényben. *Büntetőjogi Szemle*, (2019), 1. 15–34. Elérhető: https://ujbtk.hu/wp-content/uploads/lapszam/BJSZ_201901_15-34_CzedliGergo.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 03. 20.)
- Dahs, Hans: Absprachen im Strafprozess – Chancen und Risiken. *Neue Zeitschrift für Strafrecht*, (1988), 4. 153–159.
- Fantoly Zsanett – Budaházi Árpád: *Büntető eljárásjog II. Dinamikus rész*. Budapest, Dialóg Campus, 2015.
- Fantoly Zsanett: *A büntető tárgyalási rendszerek sajátosságai és a büntetőeljárás hatékonysága*. Budapest, HVG-ORAC, 2012.
- Gácsi Anett: Megjegyzések az új büntetőeljárás törvényben megjelenő terhelti együttműködés szabályaihoz. In Menyhárd Attila – Varga István (szerk.): *350 éves az Eötvös Lóránt Tudományegyetem Állam-és jogtudományi Kara. A jubileumi év konferenciasorozatának tanulmányai. I. kötet*. Budapest, ELTE, 2018a. 531–543.
- Gácsi Anett: A terhelti együttműködés rendszere az új büntetőeljárás törvényben. *Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica*, 81. (2018b), 303–314.
- Herke Csongor: *Megállapodások a büntetőperben*. Monográfia. Pécs, 2008. 3.
- Kertész József: *A Szegedi Ügyvédi Kamara Elnöki és Elnökségi Beszámolója a Kamara 2019. évi munkájáról*. Kézirat.
- Mendelényi László: A büntetőeljárás gyorsításának módjairól. *Jogtudományi Közöny*, 67. (1932), 47. 269–270.
- Mészár Róza: Előkészítő ülés. In Dr. Belegi József (szerk.): *Büntetőeljárás jog I–II. Kommentár a gyakorlat számára – Harmadik kiadás*. Budapest, HVG ORAC, 2018. 1007–1018.
- Soós László: Eljárás egyezség esetén. In Belegi József (szerk.): *Büntetőeljárás jog I–II. Kommentár a gyakorlat számára – Harmadik kiadás*. Budapest, HVG-ORAC, 2018. 1502–1512.
- T/1998-as törvényjavaslat a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról
- Tóth Mihály: A magyar büntetőeljárás történeti vázlata. In Belovics Ervin – Tóth Mihály: *Büntető eljárásjog*. Budapest, HVG-ORAC, 2019. 34–46.
- Újvári Zsolt: *Vádalku Magyarországon – egyezség a bűnösség beismeréséről*. Elérhető: <https://drujvary.hu/vadalku-magyarorszagon-egyezsseg-bunosseg-beismereserol/> (A letöltés dátuma: 2020. 03. 28.)

ABSTRACT

Agreement During the Investigation

Zsanett FANTOLY

This paper examines a new legal means introduced by the Act CX of 2017 on the criminal procedure, the agreement during the investigation. After outlining some theoretical problems, the act will be interpreted in the study. This is followed by the analysis of certain practical issues and difficulties. The essay also concerns possible modifications regarding the amendment of the act. A de lege ferenda proposal is formulated in order to further propagate the agreement during the investigation and ease the heavy caseload of the investigative authorities.

Keywords: *criminal procedure, investigation, summary procedure, simplification and acceleration of the investigation*